

باشگاه واژگان

با امین شوکتی، آموزگار دبستان

شهید محمد بختیاری

محمد حسین دیزجی ■ عکاس: حامد ترابی گودرزی

هر بار که دانش‌آموزانش انشا می‌نوشتند، تنها از تعداد کلمات محدودی استفاده می‌کردند و غالباً منحصر بودند به همان واژگان کتاب درسی خود و بس. انشا می‌نوشتند، اما انگار نمی‌نوشتند و هر بار تنها تعدادی از کلمه‌ها را تکرار می‌کردند. دایره‌ی واژگانی که می‌شناختند، بسیار محدود بود!

اینجا بود که فکری به ذهن آقا معلم رسید. «باشگاه واژگان» راه انداخت. حالا نه تنها دانش‌آموزان، بلکه والدین آن‌ها هم سر ذوق آمده بودند و فرزندان خود را همراهی می‌کردند. الان حدود ۱۰ سال است که این باشگاه در مدرسه فعال است و در کنار آن طرح‌های دیگری هم به مرحله‌ی اجرا درآمده‌اند. به دبستان «شهید محمد بختیاری» در روستای «خایان» شهرستان بروجرد از استان لرستان رفتیم تا با امین شوکتی، آموزگار خوش‌فکر، گفت‌وگویی داشته باشیم. او با ۲۹ سال سابقه، امروز در کنار تدریس، به‌عنوان معاون آموزشی مدرسه نیز مشغول خدمت است.

■ از طرح باشگاه واژگان برای ما بگویید.

این طرح برای دانش‌آموزان دوره‌ی دوم ابتدایی در یک روز مشخص از هفته اجرا می‌شود. بچه‌ها هرکدام برای این کار یک دفترچه‌ی ۴۰ برگ تهیه می‌کنند. بالای صفحه‌ی دفترچه‌ی خود تاریخ، روز و نام مربی را می‌نویسند. آموزگار هر جلسه یک دانش‌آموز را به‌عنوان مربی باشگاه انتخاب می‌کند. مربی به مدت یک هفته فرصت دارد ۱۵ واژه‌ی بامعنی فارسی (واژه‌های خارج از کتاب درسی) و ۱۰ واژه‌ی محلی (لری) با معنا پیدا کند. روز جلسه آن‌ها را روی تخته می‌نویسد. سپس سایر دانش‌آموزان عضو باشگاه، بعد از تأیید آموزگار، واژه‌ها را در دفتر خود می‌نویسند.

همان روز، با نظر مربی باشگاه و آموزگار، مربی هفته‌ی آینده انتخاب می‌شود. هفته‌ی بعد، مربی قبل از اینکه واژه‌های خود را روی تخته بنویسد، واژه‌های هفته‌ی قبل را یک‌بار می‌خواند. حتی این اجازه را دارد که واژه‌ها را از دانش‌آموزان بپرسد. معمولاً مربی و بچه‌ها باید واژه‌های هفته‌ی قبل را برای یادآوری و یادگیری بهتر تکرار کنند.

■ مربی غیر از کتاب فارسی همان سال خودشان، از کجاها می‌تواند کلمه و واژه انتخاب کند و بیاورد؟

مربی این اختیار را دارد که از هر کتابی کلمه انتخاب کند و آن را همراه با معنا بنویسد و در کلاس مطرح کند. بنابراین، بچه‌ها به سراغ کتاب‌های داستان یا کتاب‌های سال‌های بالاتر و پایین‌تر هم می‌روند. حتی از والدین خود یا دیگران کلمه می‌پرسند.

■ این طرح را چه زمانی از سال شروع می‌کنید؟

این طرح از آبان ماه شروع می‌شود و تا پایان سال ادامه می‌یابد. جالب این است که علاوه بر دانش‌آموزان، اولیا هم از آن استقبال می‌کنند. حتی برخی اولیا واژه‌های محلی به کلاس پیشنهاد می‌دهند. با این کار، بچه‌ها هم واژگان زبان فارسی را یاد می‌گیرند و هم با واژه‌های محلی بیشتری آشنا می‌شوند. بدین ترتیب دایره‌ی لغات آن‌ها افزایش می‌یابد. بعضی از واژه‌ها هم چند معنی دارند. دانش‌آموز باید همه‌ی معانی واژه‌ی انتخابی خود را تا حد امکان پیدا و به کلاس ارائه کند. برای مثال، معادل فارسی واژه‌ی «صدر اعظم» یعنی نخست‌وزیر، «متانت» یعنی وقار و استواری، واژه‌ی محلی لری «گورمی» به معنی جوراب و «تیه» یعنی چشم، از جمله

انتخاب‌های بچه‌ها در یک جلسه‌اند.

■ آموزش الفبا و صداها در قالب شعر و ترانه یکی دیگر از کارهای شما در مدرسه است. از این طرح هم برای ما بگویید.

آموزگاران عزیز پایه‌ی اول به‌خوبی می‌دانند که آموزش نشانه‌ها و ترکیب صامت‌ها با مصوت‌ها یکی از روش‌های اساسی و مهم آموزش الفباست. این کار به صبر و حوصله‌ی فراوان نیاز دارد که ما آموزگاران پایه‌ی اول این صبر را داریم و سختی کار را به خاطر دانش‌آموزان عزیز پایه‌ی اول به جان و دل می‌خریم. سال‌هایی که پایه‌ی اول تدریس می‌کردم، همیشه سعی داشتم آموزش نشانه‌ها را به شکلی جذاب و خوشایند برای دانش‌آموزان ارائه کنم.

در هنگام ترکیب صامت‌ها با مصوت‌ها، احساس می‌کردم تکرار زیاد این ترکیب‌ها حالت خسته‌کننده‌ای برای دانش‌آموزان دارد و یادگیری آن‌ها را کند می‌کند. به این دلیل، این فکر به ذهنم رسید که آموزش و ترکیب نشانه‌ها را در قالب ترانه‌های محلی و شعر عرضه کنم تا دانش‌آموزان ترکیب‌ها را بهتر یاد بگیرند. خدا را شکر توانستم در این کار موفق شوم و به اهدافم که همان یادگیری بهتر دانش‌آموزان در آموزش نشانه‌ها بود، برسم.

برای آشنایی همکاران با این طرح، چند نمونه ترکیب را برای شما ارائه می‌کنم:

معلم: «د» با «ا» چی می‌شه؟

دانش‌آموزان: دا، دا، دا می‌شه.

بچه‌ها با من بخوانید: «دالکه دا نازارم ای فرشته آسمانی گوته که زیر پاته او بهشت جاودونی.»

معلم: «ب» با «ا» چی می‌شه؟

دانش‌آموزان: با، با، با می‌شه.

بچه‌ها با من بخوانید: «بارو بارو بارونه هی، دست به و دسم تاریمو وه حونه هی.»

معلم: «م» با «ا» چی می‌شه؟

دانش‌آموزان: ما، ما، ما می‌شه.

بچه‌ها با من بخوانید: مادر من، مادر من، تو یاری و یاور من ...

برای آموزش «آ» بعد از تدریس و انجام فعالیت‌هایی در این زمینه، شکل هرکدام را روی تخته می‌نوشتیم و شعر مربوط به آن را می‌خواندم و بچه‌ها تکرار می‌کردند:

«آ- من آ اول هستم، همیشه اول هستم.

آ- من آ غیر اولم، هم وسطم هم آخرم.»
دانش‌آموزان با آهنگ می‌خواندند و دست می‌زدند و فضای کلاس شاد و پویا می‌شد.

■ اجرای این طرح برای دانش‌آموزان چه دستاوردی داشت؟

یادگیری ترکیب‌ها در قالب ترانه‌های محلی، انگیزه‌ی آن‌ها را بیشتر می‌کرد. این دانش‌آموزان در پایه‌ی دوم برای خواندن و نوشتن و ترکیب کردن کمتر مشکل داشتند.

■ از «طرح ارزشیابی خانه‌ای» هم بگویید.

این طرح برای آزمون و سنجش آموخته‌های شاگردان است. آن را با هدف بالا بردن انگیزه‌ی دانش‌آموزان برای یادگیری و درس‌خواندن، تقویت حس همکاری در بین دانش‌آموزان و ایجاد رقابت سالم بین گروه‌های کلاسی اجرا می‌کنیم. روش کار به این ترتیب است که در یک فضای خالی در کف کلاس، با گچ یک جدول با پنج ردیف و پنج ستون می‌کشیم و خانه‌ها را شماره‌گذاری می‌کنیم. فرض کنید ۳۰ شاگرد داریم. بچه‌ها را به گروه‌های مثلاً پنج نفری تقسیم می‌کنیم. به هر دانش‌آموز در هر گروه یک پاکت می‌دهیم که داخل هر پاکت چهار سؤال هست. سؤالات اعضای یک گروه با هم متفاوت‌اند. هر کس در جدول روی شماره‌ی خود می‌ایستد. طبق شماره، دانش‌آموز هر گروه که به ترتیب پاکت‌های خود را باز کرده و سؤال‌ها را از داخل بیرون آورده‌است، باید به هر سؤال جواب بدهد. هر سؤال که پاسخ داده شد، دانش‌آموز می‌تواند یک خانه به جلو برود. کسی که به هر چهار سؤال پاسخ بدهد، در ارزشیابی توصیفی «خیلی خوب» می‌گیرد. اگر سه سؤال را جواب بدهد «خوب»،

دو سؤال یعنی «قابل قبول» و اگر تنها یک سؤال را جواب داده باشند، در ارزشیابی «نیاز به تلاش» را برای او ثبت می‌کنیم.

ارزشیابی زبان مورد تکلم هر کسی به جای خودش باقی‌است، اما معدل گروه را هم می‌گیریم و آن را با گروه‌های دیگر در کلاس می‌سنجیم. سپس گروه‌ها را تشویق می‌کنیم. بچه‌ها این نوع ارزشیابی را بسیار دوست دارند و می‌پسندند. البته این شیوه در درس‌هایی مثل تاریخ، جغرافیا و علوم قابل اجراست، ولی برای ریاضی با همان روش‌های معمول کار می‌کنیم.

